

Posudek školitele na diplomovou práci Kateřiny Suché „Vyvolení, iniciace a léčení v sibiřském šamanismu“. (HTF UK Praha 2007, 74 str.).

Téma práce bylo náročné a autorka omezila svůj zájem na čtyři rozhodující etnika, v nichž šamanismus přežívá dodnes a praktikuje se (Burjati, Tuvini, Jakuti a Evenkové). Je postavena celá na sekundární literatuře etnologické a na některých terénních (v literatuře uvedených pozorováních). Suchá vychází především ze zásadní práce M. Eliadeho (Šamanismus a nejstarší techniky extáze) a z jeho dalších prací, které svědomitě cituje. Někdy kriticky, ale většinou Eliadeho názory přebírá. V práci zůstává trochu stranou podivuhodná symbióza sibiřského šamanství, východního křesťanského ritu (pravoslaví) a státních struktur, kdy nejsou univerzitně vzdělaní lékaři prostě „po ruce“ a šaman a místní šaman a pop je zčásti aktuálně nahrazují. Oceňuji, že se Suchá seznámila podrobně s celou řadou prací v ruštině, což je dnes u mladších studentů výkon, protože ruštinu na středních školách povětšinou nestudovali (s. 70). Použitá internetová adresa (viz konec bibliografie na s. 74) je nepřehledná, ale autorka z ní vytěžila všechno podstatné.

Její metodologicky správný postup je ovšem převážně jenom narativní, mohla jít do větší hloubky, dokonce i při vymezení základních pojmů „šaman a šamanismus“ (s. 9 – 11). Přírodní náboženství, mezi něž šamanismus nepochybně patří, nemají chronologické vymezení, a tak ani nelze určit, zda původ šamanismu „sahá až do Indie skrze buddhismus a lamaismus“. Je to jenom zjedna z konstrukcí Širokogorova, nikde jinde nepotvrzená, což Suchá také správně kriticky komentuje.

V celé práci chybí širší komparace s projevy šamanismu v mimosibiřských oblastech, takže specifika sibiřská nejsou příliš zdůrazněna. Spojení s duchy (zde *passim* nazvané „extází“) je jistě primární, ale opět chybějí zasvěcenější komparace o různých cestách mimo Sibiř. Že je extáze v podstatě duševní poruchou, jak tvrdil opakovaně Eliade, není dnes již pravda. Vyvolávání vidin a snů, hypnóza a další techniky psychoanalýzy nejsou v práci diskutovány. Je to škoda, protože základní práce S. Freuda, které Eliade povětšinou odmítá, byly po roce 1989 celkem dobře přeloženy i do češtiny a současní čeští psychiatři (C. Höschl a jiní) s nimi pracují. K. Suchá mohla v heuristické fázi jistě důkladněji rešeršovat, protože základem v šamanismu i v současné psychoanalýze jsou seance. Takové, jak je popsal často citovaný Hultkranz, ale při výkladu často nepochopené.

Zoomorfismus „duchů“ sice jednoznačně patří do stadia nomádského lovectví, ale mělo být více zdůrazněno, proč stále na Sibiři přežívá i ve společnostech s jiným, totiž kombinovaným způsobem obživy. V této souvislosti je dobrá pasáž na s. 15 -16 o funkci šamana ve „společenství“ – mohla být ovšem hlubší a propracovanější. V izolaci společenských skupin na

Sibiři dost dobře nerozumím termínům „klanový“ a „profesionální“ šaman (s. 16).

Popis jednotlivých sibiřských oblastí a jejich etnik je instruktivní a užitečný. Vysoce přesahuje běžné znalosti u nás, ale mohl být přece jenom více zaměřen na přírodní náboženství – takhle vyznívá spíš geograficky a historicky. Výjimku tvoří Tuvini (s. 24 – 28), kde je výklad v pořádku.

Pokud jde o vyvolení a předurčení šamana, postupuje K. Suchá tradičně, přibližuje nám však kromě Eliadeho i názory finského badatelre Siikaly (s. 36 nsl.), které jsou zajímavé a zatím u nás nejsou známé. V tom je mj. přínos této magisterské práce!

Nejsem si jist, zda se podaří rozlomit tradiční názor o „dědičných šamanech“ a chtěl bych při obhajobě slyšet, zda autorka našla jediný případ nových vyvolených a předurčených „noviců“ a s jakými argumenty nebo předpoklady.

Jádro práce tvoří úvahy o iniciaci (s. 42 nsl.). Sice nijak převratné, ale podrobně deskriptivní, což u nás zatím nikdo v takovém rozsahu a dobrém třídění nepublikoval. Zvláště výklad o tzv. „vnitřní iniciaci“ je konečně rozdělen podle jednotlivých etnik a popíše dobře rozdílnosti. Opět s dobrým využitím ruské a finské sekundární literatury, s celou řadou svědomitých citací ze sekundárních pramenů.

Oddíl o vnější iniciaci (s. 52 – 57) mne velmi zaujal a byl bych rád, kdyby K. Suchá přinesla na obhajobu tabulární seznam používaných předmětů (včetně hudebních nástrojů) a dalších ikonografických znaků. Bude to velmi užitečné, takhle přehledně...

Závěr: Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji její hodnocení stupněm „velmi dobře“.

Praha, 2. května 2007

Prof. PhDr. Blahoslav Hruška, DrSc.